MONITOR
Na R. P. 1768.
Nro. LXXI.
d. 3. Września

Cum imperium retineri sine vectigalibus nullo modo possit, æquo animo parte aliquâ suorum fructuum, pacem sibi sempiternam redimat, atque otium.
Cicero ad Quinct: fratr.

O podatkach.

INtraty publiczne są cząstkami, ktore obywatel z własnych swoich na to udziela aby resztę ube-

ſpieczył. Nie z tąd trzeba brać miarę podatkow, wiele lud dać może, ale wiele zawzdy dawać potrafi.

Jeżeli niektorzy Obywatele nie tak wiele płacą iakby powinni, mały z tąd uſzczerbek Państwu, ale ieżeli niektorzy więcey płacą niż by znieść mogli, ich upadek y zubożenie ſzkodliwe ieſt dobru poſpolitemu. Stan powſzechny dobre mienie ſwoie miarkować powinien z możności y doſtatkow Obywatelſkich; im ſię bardziey ci bogacić y panoſzyć będą, tym dzielniey całe ſię Państwo wzmoże.

W pogło-

W pogłownym podatek niepowinien się stosować do maiętności ale do osoby płacącego; zaś w podatkach z gruntu trzeba czynić *classes* według wymiaru.

Podatek ułożony na towary ludowi naylżeyszy iest; tak albowiem odbierany bydź może iż go lud nie postrzeże. Potrzeba na to aby przedaiący od swoiego towaru *concernens* płacił, wie on dobrze że nie za siebie płaci, à ten co kupuie, nie postrzega ze przez powiększenie ceny towaru on sam nieznacznie podatek wypłaca. Taki był w Rzymie sposob wybiera-

nia cła za świadectwem Tacyta: *vectigal quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remissum specie magis quam vi; quia cum venditor pendere iuberetur in partem pretii; emptoribus accrescebat.* †

Reguła to iest powszechna, iż im swobodnieysi są obywatele tym większe podatki znieść mogą y znoszą. Hollendrzy, Angielczycy, wielkie opłacaią kontrybucye, zaś w Turczech nayleksze zdaią się nieznośnemi. Reguły wyżey wspomnianey ta iest przyczyna: iż ciężar podatkow nadgradza wolność y bespieczeństwo Obywatela, zaś

let-

† Tacitus Annal: lib: XIII.

letkość podatku w Iedynowładztwie ieſt niby nadgrodą ſtraconey wolności.

Pogłowne, niewolnikom właściwe ieſt, inſze wſzyſtkie wolnym, byleby ſię do ſamego obywatela oſoby nie ſtosowały.

Wolność nieraz zbytnią uciążliwość podatkow przynioſła, te zaś nie umiarkowaniem ſwoim, nięwolą.

Azyatyckich Monarchow wyroki nayczęściey umnieyſzaią cieżary y ſłodzą iarzmo; w Europie częſto lud ſmucą nowym nakładem,

za-

zawzdy Monarcha potrzeby ſwoie przekłada, iakby też lud ſwoich niemiał. Chęć niepomiarkowana podatkow do tego była ſtopnia przyſzła, iż Anaſtazyuſz Cesarz poſtanowił, iako twierdzą kronikarze: *ut quisque pro hauſtu aëris penderet.*

Państwa dobrze rządzone, powinny mieć zawzdy na pogotowiu, ſummy przyzwoite na nieprzewidziane przypadki. Jak Goſpodarze w ſzczegulności tak Państwo niebeſpieczeństwu podpada, kiedy całą ſwoie intratę trawi, á na ſtronę nic nie odkłada.

Arenda dochodow publicznych nie ieſt Kraiowi pożyteczna, kiedy ſtan ſam przez ſię dochodow ſwoich doziera, zna lepiey potrzeby ſwoie y możność ludu. Zagradza ſię tym ſpoſobem zbytniey niektorych oſob korzyści; przez mniey rąk pieniądze do ſkarbu idą, á z tąd mniey zdarcia y kradziezy.

Dobrzeby było żeby celnictwo nie było podziałem Szlachetnych ludzi, kiedy albowiem do zyſku ieſzcze honor przydany, urzędy takowe łakome, à Urzędnicy ſzkodliwi. Każdy ſię rwie do takowego ſtanu, w ktorym y honoru y ła-

twych ſpoſobow do zbogacenia ſię nabywa. Z tąd zaniedbanie promowowania ſię w innych ſtanach, emulacya uſtaie, à ten coby mogł woyſko ſzykować, ſądzić w Trybunale, radzić w Senacie, arythmetyki ſię uczy.